

# 152. De aansprakelijkheid van de onbezoldigde bestuurder

## Met goede intenties duur uit?

MR. L. MEIJERHOF

**Bestuurders van not-for-profit instellingen verrichten hun werkzaamheden, in tegenstelling tot bestuurders van for-profit-instellingen, vaak zonder dat zij daarvoor een vergoeding ontvangen. Men kan zich afvragen of die onbezoldigdheid met zich mee zou moeten brengen dat zij als bestuurder minder snel aansprakelijk zijn dan hun bezoldigde tegenhangers. Dit artikel onderzoekt of, en zo ja, in hoeverre, in de rechtspraak aan onbezoldigde bestuurders van not-for-profit instellingen aanvullende bescherming wordt geboden. Dit lijkt het geval te zijn. Over de vraag hoe deze bescherming precies dient te worden vormgegeven, lijken de meningen echter, zowel in de rechtspraak als in de literatuur, verdeeld.**

### Inleiding

Nederland kent een grote not-for-profitsector – volgens sommige bronnen zelfs dé grootste ter wereld.<sup>1</sup> Die sector is niet alleen groot, maar ook divers. Tot deze sector behoren zowel de grote, internationaal opererende als zeer bekende not-for-profitstichtingen en -verenigingen zoals Greenpeace en het Rode Kruis, waarmee men wellicht het snelst geneigd zal zijn de not-for-profitsector te associëren, alsook de vele, veel kleinere en veel minder bekende stichtingen en verenigingen die op regionaal of lokaal niveau actief zijn, zoals bijvoorbeeld de plaatselijke voedselbank of voetbalvereniging.<sup>2</sup> Het merendeel van de not-for-profitstichtingen en -verenigingen is erkend als algemeen nut beogende instelling (anbi) of sociaal belang behartigende instelling (sbbi). Op basis hiervan komen aan deze stichtingen en ver-

enigingen – zolang zij aan bepaalde voorwaarden blijven voldoen – bepaalde belastingvoordelen toe.<sup>3</sup>

In de afgelopen jaren is de Nederlandse not-for-profitsector veelvuldig in het nieuws gekomen, en lang niet altijd in positieve zin. Van relletjes over de riante salarissen van bestuurders van grote stichtingen en verenigingen<sup>4</sup> en discussies over (toren)hoge onkostenvergoedingen<sup>5</sup> aan bestuurders tot verontwaardiging over (al dan niet vermeende) onrechtmatige handelingen bij not-for-profitstichtingen en -verenigingen – in welk kader gedacht kan worden aan de veelbesproken mondkapjesaffaire – en andere misstanden; de not-for-profitsector heeft bepaald geen smetteloze reputatie.

In dit verband doet zich de vraag voor hoe het nu precies zit met de aansprakelijkheid van de bestuurders van deze

1 Zo stelde onder meer prof. dr. Th.N.M. Schuyt, zie E. van Londen, F. van Der Linden, W.H.A. Huisman & L.C.P.M. Meijs, *De financiering van kleine non-profit organisaties*, 2012 p. 7 en R. van Gendt, *Filantropie terug naar de tekentafel*, 2022, p. 11.

2 De vereniging en de stichting zijn de rechtsvormen die zich het best lenen voor not-for-profitinstellingen (Greenpeace is – op het moment van schrijven – een stichting, het Rode Kruis een vereniging). Hoewel not-for-profitinstellingen in de meeste gevallen stichtingen zijn, komen verenigingen ook voor. Zie A. Hendrikse, *Bestuurdersaansprakelijkheid in de notforprofitsector: van liefdewerk, oud papier, de dingen die voorbijgaan*, 2009, alsook P.L. Dijk & T.J. van der Ploeg, *Van vereniging en stichting, coöperatie en onderlinge waarborgmaatschappij*, Deventer: Kluwer 2019, p. 3.

3 In dit artikel zullen als not-for-profitinstellingen worden beschouwd instellingen die zich inzetten voor goede, algemeen nuttige belangen die tot het algemeen maatschappelijk belang gerekend kunnen worden. Schuyt et al. rekenen hiertoe: Kerk en Levensbeschouwing (religie), Gezondheid, Internationale hulp, Milieu, natuur en dieren, Onderwijs en onderzoek, Cultuur, Sport en Recreatie en Maatschappelijke en Sociale doelen. Veel van deze instellingen hebben een anbi-status. Voor instellingen die zich inzetten voor sport (veelal verenigingen) geldt dat zij vaak sbbi-status hebben. Zie over de verschillende subgroepen in de not-for-profitsector onder meer Th.N.M. Schuyt, B.M. Gouwenberg & B.L.K. Hoolwerf, 'Foundations in the Netherlands: Toward a Diversified Social Model?', *American Behavioral Scientist*, 62(13), 2018, p. 1833-1843. Zie ook p. 16 van R. Bekkers, B.M. Gouwenberg & Th.N.M. Schuyt, *Geven in Nederland Huishoudens, nalatenschappen, fondsen, bedrijven, goededoelenloterijen en vrijwilligers*, 2020.

4 BNNVARA kopte naar aanleiding van verontwaardiging over het salaris van bestuurders van Stichting Sanquin Bloeden voor het topsalaris van een ander, zie <https://www.bnnvara.nl/joop/artikelen/bloeden-voor-het-topsalaris-van-een-ander>.

5 Zo kwam de oprichter van Stichting Alpe d'HuZes onder vuur te liggen vanwege hoge declaraties, zie <https://www.ad.nl/binnenland/woede-over-graagedrag-oprichter-alpe-d-huzes-a9df6d99/>.

not-for-profitstichtingen en -verenigingen in privé. Belangrijk is daarbij dat deze bestuurders in veel gevallen geen professionele bestuurders zijn in dezelfde zin zoals bestuurders van bv's of nv's, die hun werkzaamheden niet zelden op fulltimebasis en tegen een riant, marktconform salaris verrichten, dat vaak wel zijn. Vooral voor wat betreft de relatief kleine not-for-profitstichtingen en -verenigingen geldt dat het bestuur veelal volledig zal bestaan uit bestuurders die hun werkzaamheden op vrijwillige basis uitvoeren – en dus onbezoldigd zijn<sup>6</sup> – voor een aantal uren per week, of soms zelfs per maand, vaak gedreven door een bepaald verantwoordelijkheidsgevoel, bijvoorbeeld omdat zij al jarenlang betrokken zijn bij een lokale stichting of vereniging en hun steentje wensen bij te dragen. Niet zelden combineren zij hun bestuursfunctie met een aantal andere (vrijwilligers)activiteiten, een druk gezins- of familieleven en een betaalde baan. De vraag laat zich stellen of dit invloed dient te hebben op de verwachtingen die men van deze not-for-profitbestuurders mag hebben, en, in het verlengde daarvan, op hun eventuele aansprakelijkheid als bestuurders indien zij fouten maken. Dienen deze vrijwillige, onbezoldigde bestuurders, als zij de mist in gaan, daar op dezelfde manier voor te worden bestraft als de goedbetaalde professionele bestuurders van de bv of de nv? Of dient aan hen, juist vanwege het vaak onbezoldigde karakter van hun bestuursfuncties, enige mate van aanvullende bescherming geboden te worden?

### Bestuurders van stichtingen en verenigingen komt aanvullende bescherming toe als zij hun bestuursfunctie onbezoldigd vervullen

Dit artikel zal ingaan op de vraag of, en zo ja, op welke wijze het vaak onbezoldigde karakter van de bestuursfunctie van de bestuurder van de not-for-profitstichting of -vereniging een rol speelt bij de vaststelling van de aansprakelijkheid in privé van deze bestuurders. Eerst zal daarbij het relevante juridische kader worden geschetst. Vervolgens zal, aan de hand van enkele relevante uitspraken en arresten, besproken worden hoe in de rechtspraak is omgegaan met de onbezoldigdheid van de bestuurder van not-for-profitstichtingen of -verenigingen. Ik sluit af met een conclusie.

### Het algemeen kader voor aansprakelijkheid van de onbezoldigde bestuurder

De onbezoldigde bestuurder is net zoals zijn bezoldigde tegenhanger op grond van art. 2:9 BW gehouden tot een behoorlijke vervulling van zijn taak. Van hem als bestuurder mag worden verwacht dat hij op zijn taak berekend is en dat hij deze nauwgezet vervult, met het inzicht en de bekwaamheid die van hem mogen worden verwacht. Indien nodig dient hij daartoe extern advies in te winnen. De wet maakt in dit opzicht geen onderscheid tussen de bezoldigde en de onbezoldigde bestuurder. De bestuurder die zijn taak onbehoorlijk vervult, is jegens de stichting of vereniging en in sommige gevallen jegens derden persoonlijk aansprakelijk voor de daardoor ontstane schade.<sup>7</sup>

Van onbehoorlijke taakvervulling door een bestuurder kan pas sprake zijn bij een onmiskenbare, duidelijke tekortkoming. Lang niet iedere tekortkoming van de bestuurder vormt voldoende grondslag voor onbehoorlijke taakvervulling. Er moet sprake zijn van een ernstig verwijtbaar handelen door de betrokken bestuurder. Of sprake is van ernstig verwijtbaar handelen, dient te worden beoordeeld aan de hand van alle relevante omstandigheden van het geval, en langs de maatstaf van de zogenoemde 'maatman-bestuurder'; het handelen van de bestuurder wordt vergeleken met het handelen dat mag worden verwacht van een bestuurder die voor zijn taak berekend is en deze nauwgezet vervult.<sup>8</sup> De drempel voor bestuurdersaansprakelijkheid is aldus een hoge, en aansprakelijkheid van de bestuurder in privé is slechts in uitzonderlijke gevallen aan de orde.<sup>9</sup>

Art. 2:9 lid 2 BW gaat uit van een collectieve verantwoordelijkheid van het bestuur en een hoofdelijke aansprakelijkheid van alle individuele bestuurders voor de tekortkoming van één of meerder van hen. Tegelijkertijd biedt het artikel een disculpatiemogelijkheid voor de individuele bestuurder die aan kan tonen dat hem geen ernstig verwijt gemaakt kan worden omdat de betreffende tekortkoming niet aan hem te wijten is en hij niet nalatig is geweest in het treffen van maatregelen om de gevolgen van die tekortkoming af te wenden. Bij een beroep op deze disculpatiemogelijkheid kan de taakverdeling tussen de bestuurders een rol spelen. Zoals bevestigd in het Rode Kruis-arrest geldt daarbij echter wel dat bepaalde aangelegenheden, ongeacht de taakverdeling, tot de kerntaken van het bestuur behoren. Voor deze kerntaken – te denken valt aan het financiële beleid – is het bestuur collectief verantwoordelijk en zijn de bestuurders in beginsel ook hoofdelijk aansprakelijk,

6 Onder onbezoldigd wordt in dit kader verstaan dat de bestuurder geen vergoeding ontvangt anders dan een conform de anbi-regels toegestane niet-bovenmatige vacatiegeldvergoeding en/of een beperkte onkostenvergoeding. De maximale vacatiegeldvergoeding bedraagt op het moment van schrijven, per vergadering, zo'n € 360,63 voor normale bestuurders en € 468,82 voor de voorzitter. Een hogere vacatiegeldvergoeding is slechts bij hoge uitzondering toegestaan. De maximaal toegestane vergoeding is te vinden op de website van de Belastingdienst, zie ook [https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/belastingdienst/zakelijk/bijzondere\\_regelingen/goede\\_doelen/algemeen\\_nut\\_beogende\\_instellingen/aan\\_welke\\_voorwaarden\\_moet\\_een\\_anbi\\_voldoen/beloning\\_bestuurders](https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/belastingdienst/zakelijk/bijzondere_regelingen/goede_doelen/algemeen_nut_beogende_instellingen/aan_welke_voorwaarden_moet_een_anbi_voldoen/beloning_bestuurders).

7 Zie Asser/Rensen 2-III 2022/169; J. Roest, *T&C BW*, commentaar op art. 2:9 BW, aant. 3; C.H.C. Overes, 'Aansprakelijkheid van stichtingsbestuurders; bestuurders opgelet!', *Ondernemingsrecht* 2015/103 en A. Rosielle, 'Onder welke omstandigheden bestaat ruimte voor matiging van schadevergoeding in de zin van art. 6:109 BW in geval van bestuurdersaansprakelijkheid?', *RI* 2019/71 (*Wenk*).

8 HR 10 januari 1997, ECLI:NL:HR:1997:ZC2243 (*Staleman/Van de Ven*), L. Timmerman, 'Beginselen van bestuurdersaansprakelijkheid – Hoedanigheid van bestuurder doet ertoe', *WPNR* 2016/7105, p. 327.

9 Zie Asser/Rensen 2-III 2022/169; J. Roest, *T&C BW*, commentaar op art. 2:9 BW, aant. 3.

ook als deze taak aan een andere bestuurder was toevertrouwd.<sup>10</sup>

De onbezoldigde bestuurder van een stichting of vereniging kan ook jegens derden aansprakelijk zijn voor een onbehoorlijke vervulling van zijn taak. De meest bekende vormen daarvan zijn de aansprakelijkheid van de bestuurder in geval van faillissement op grond van art. 2:138 BW – welk artikel middels schakelbepalingen expliciet van toepassing is verklaard op stichtingen en verenigingen – en de aansprakelijkheid van de bestuurder op grond van art. 6:162 BW.<sup>11</sup> De toerekeningsmaatstaf van art. 6:162 BW wordt in dat geval ingekleurd door de ernstig verwijt-maatstaf van art. 2:9 BW.<sup>12</sup>

### De onbezoldigdheid van de bestuurder als relevante omstandigheid bij de toepassing van de ernstig verwijt-maatstaf

Dat de bestuurder zijn werkzaamheden onbezoldigd verricht, is in de rechtspraak geregeld meegewogen als relevante – en soms zelfs doorslaggevende – omstandigheid bij de vaststelling van de bestuurdersaansprakelijkheid, in die zin dat de onbezoldigdheid in het voordeel van de bestuurder en tegen het aannemen van bestuurdersaansprakelijkheid pleit. Dit geldt voor zowel de bestuurders van stichtingen<sup>13</sup> als verenigingen.<sup>14</sup>

### De onbezoldigdheid van de bestuurder van een stichting of vereniging kan aansprakelijkheid afweren

In dit kader is onder meer de ‘freule-affaire’ of ‘de zaak van de verdwenen miljoenen’, zoals de zaak destijds in de media werd genoemd, het bespreken waard. Die kwestie draait – zeer kort gezegd – om het volgende. In 2002 verliest de Stichting Freule Laut van Aysma, een stichting die zich toelegt op volkshuisvesting voor ouderen, in één klap zo’n

€ 10 miljoen via een mislukte belegging in de Verenigde Staten. De gemeente Veenendaal, die garant stond voor een hypotheek van een stichting, draait aanvankelijk op voor de schade. De stichting stelt, na een bestuurswissel, samen met de gemeente onder meer haar voormalig voorzitter, penningmeester en secretaris hoofdelijk aansprakelijk op grond van art. 2:9 BW.

Alle drie de voormalig bestuurders voeren een disculpatieverweer. Ter onderbouwing van dit disculpatieverweer voeren zij onder meer alle drie aan dat zij hun werkzaamheden in meer of mindere mate onbezoldigd verrichten. Voor in ieder geval de voorzitter en de secretaris geldt dat zij geen enkele vergoeding ontvingen, voor wat betreft de penningmeester wordt niet (helemaal) duidelijk of deze in het geheel geen enkele, of voor een aantal van zijn werkzaamheden geen vergoeding ontving.<sup>15</sup>

Het hof beoordeelt ten aanzien van alle drie de bestuurders apart of aan hen een ernstig verwijt gemaakt kan worden. Daarbij neemt het hof het (al dan niet gedeeltelijk) onbezoldigde karakter van de bestuursfuncties in alle gevallen mee in de omstandighedenafweging. In het geval van de voorzitter en de penningmeester komt het tot het oordeel dat deze omstandigheid niet opweegt tegen de rest van de relevante omstandigheden. Zo overweegt het hof ten aanzien van de voorzitter:

‘Zoals hiervoor al overwogen moeten het financiële beleid van de stichting in het algemeen en een zorgvuldige aanpak van de aflossing of herfinanciering van de lening in het bijzonder gezien worden als taken die het gehele bestuur van de stichting aangingen. In ieder geval bij de tweede bespreking met de ING op 10 april 2001 moet het [de voorzitter] duidelijk zijn geworden dat het geld van de lening niet op een gebruikelijke (risicoloze) wijze werd belegd. Van [de voorzitter] had vervolgens als zorgvuldig bestuurder, ondanks het ontbreken van een financiële achtergrond, verwacht mogen worden dat hij zich op de hoogte had laten stellen van het financiële arrangement en de risico’s daarvan. Het feit dat ook [de voorzitter] de werkzaamheden voor de stichting als nevenfunctie zonder vergoeding verrichtte en dat niet gebleken is dat hij enig eigen voordeel uit de transacties kon verwachten weegt niet op tegen de hiervoor genoemde verwijten.’<sup>16</sup>

Het disculpatieverweer van de voormalig secretaris slaagt wel, waarbij het onbezoldigde karakter van zijn bestuurs-

10 Hof Amsterdam 12 juni 2012, «JOR» 2012/348 (*Nederlandse Rode Kruis*), r.o. 3.3.2. Zie ook Hof Arnhem-Leeuwarden 21 oktober 2014, «JOR» 2015/32 m.nt. M. Holtzer (*Meepo*), r.o. 3.7, 3.8 en 3.31, onder verwijzing naar Hof Leeuwarden 22 september 2009, ECLI:NL:GHLEE:2009:BJ8485, r.o. 9.3. Zie over collectieve aansprakelijkheid verder: *Bestuurdersaansprakelijkheid in theorie* (IVOR nr. 108) 2017/3.6.2:3.6.2, Het algemene en financiële beleid, A. Knigge & A.W. van der Veen, ‘Kroniek bestuurdersaansprakelijkheid 2012’, in: M. Holtzer, A.F.J.A. Leijten en D.J. Oranje (red.), *Geschriften vanwege de Vereniging Corporate Litigation 2012-2013*, Deventer: Kluwer 2013, p. 37 en 38 en Asser/Rensen 2-III 2022/169.

11 Art. 2:138 BW jo. art. 2:50a BW en art. 2:138 BW jo. art. 2:300a BW.

12 Asser/Rensen 2-III 2022/171; Huizink in *GS Rechtspersonen*, art. 2:9 BW, aant. 26.2.2.

13 Zie (niet limitatief) Rb. Arnhem 23 april 2008, RO 2008/54, r.o. 4.16 (*Schuttersgilde*); Rb. Overijssel 23 oktober 2024, ECLI:NL:RBOVE:2024:5517, r.o. 5.15 en Rb. Noord-Holland 20 april 2023, ECLI:NL:RBNHO:2023:5993, r.o. 4.11.

14 Zie (niet limitatief): Hof Amsterdam 21 september 2010, RO 2010/80, «JOR» 2011/40 (*Stichting Freule Laut van Aysma*); Hof ‘s-Hertogenbosch 20 december 2011, ECLI:NL:GHSHE:2011:BU9066 (*Stichting Pragmat*), r.o. 4.6.4; Rb. Breda 25 juli 2012, r.o. 3.6, ECLI:NL:RBBRE:2012:BX2984.

15 Hof Amsterdam 21 september 2010, RO 2010/80, «JOR» 2011/40 (*Stichting Freule Laut van Aysma*), r.o. 4.21; het hof somt de verwijten aan het adres van de penningmeester op en overweegt vervolgens dat tegenover deze verwijten staat dat de penningmeester ‘vele jaren lang vrijwilligerswerk voor de stichting heeft verricht, waartegenover geen vergoeding stond’. Uit deze zinsnede en de rest van het arrest blijkt mijns inziens niet helemaal duidelijk of de penningmeester zijn bestuurswerkzaamheden ook als vrijwilliger – en geheel onbezoldigd – verrichtte, of naast zijn bestuurswerkzaamheden ook nog op vrijwillige basis (andere) werkzaamheden voor de stichting verrichtte.

16 Hof Amsterdam 21 september 2010, RO 2010/80, «JOR» 2011/40 (*Stichting Freule Laut van Aysma*), r.o. 4.26.

functie een belangrijke omstandigheid is. Het hof overweegt in dit kader:

‘Weliswaar had van [de secretaris] als zorgvuldig bestuurder verwacht mogen worden dat hij zich beter had laten voorlichten en dat hij bij de ondertekening van de genoemde stukken meer had doorgevraagd, maar het hof is van oordeel dat deze nalatigheid minder zwaar weegt juist omdat [de secretaris] de achterliggende belegging met zijn in het oog springende vraagpunten niet kende. Bij [de secretaris] is voorts van belang dat hij zijn werkzaamheden voor de stichting als nevenfunctie zonder vergoeding verrichtte, terwijl niet gebleken is dat hij enig eigen voordeel uit de transactie kon verwachten.’<sup>17</sup>

De onbezoldigdheid van de bestuurders wordt dus door het hof aangemerkt als een relevante omstandigheid die maakt dat minder snel gesproken kan worden van ernstig verwijtbaar handelen en op die manier een rol speelt bij de beoordeling van alle omstandigheden van het geval. In het geval van de voormalig voorzitter en penningmeester weegt deze omstandigheid, gelet op de verwijten die aan het adres van deze twee bestuurders gemaakt kunnen worden, uiteindelijk niet zwaar genoeg; aan hen kan desondanks een ernstig verwijt gemaakt worden. De voormalig secretaris slaagt er wel in om aan te tonen dat aan hem geen ernstig verwijt gemaakt kan worden. Hoewel het hof overweegt dat ook hij nalatig is geweest, wordt deze nalatigheid hem minder zwaar aangerekend, ten dele omdat hij geen vergoeding ontving. Die omstandigheid, gecombineerd met de omstandigheid dat de secretaris niet op de hoogte was van de (voorgenomen) riskante belegging (en, in tegenstelling tot de penningmeester en voorzitter, niet aanwezig was bij besprekingen over deze belegging, en geen financiële achtergrond had) en de omstandigheid dat de secretaris groot vertrouwen had in de penningmeester, die hem ter zake die belegging op het verkeerde been had gezet, maakt uiteindelijk dat aan de secretaris geen ernstig verwijt kan worden gemaakt. Hoewel de onbezoldigdheid van de secretaris dus niet de enige omstandigheid is die de secretaris in dit geval redt, is het wel een omstandigheid waaraan aanzienlijk belang wordt toegekend, zo stelt ook Wezeman in zijn noot bij dit arrest.<sup>18</sup>

Ook in de Pragmat-zaak speelde de onbezoldigdheid van de voormalig bestuurder een rol bij de vaststelling van de aansprakelijkheid van de bestuurder. Stichting Pragmat was een stichting die zich toelagde op het uitgeven van schoolkranten. Ongeveer een jaar na de oprichting werd de stichting failliet verklaard. In deze zaak draaide het (in hoger beroep althans) om bestuurdersaansprakelijkheid van de voormalig voorzitter van Stichting Pragmat op grond van de Beklamel-norm.<sup>19</sup> Een crediteur van de gefail-

leerde Stichting Pragmat stelde dat de voorzitter ten tijde van het aangaan van een aantal leaseovereenkomsten wist, althans had moeten weten, dat de stichting deze verplichtingen niet zou kunnen nakomen. Het hof betreft bij de beantwoording van de vraag of aan de voormalig voorzitter een ernstig verwijt kan worden gemaakt zes omstandigheden, waarvan de omstandigheid dat de voorzitter haar werkzaamheden onbezoldigd verrichtte er één is.

Het hof oordeelt dat aan de voormalig voorzitter, hoewel zij achteraf gezien naïef is geweest en (veel) te veel heeft vertrouwd op de penningmeester van de stichting, geen ernstig verwijt te maken valt, waarbij schijnbaar aanzienlijk belang wordt toegekend aan de omstandigheid dat de bestuursvoorzitter haar werkzaamheden onbezoldigd verrichtte.<sup>20</sup> Vervolgens oordeelt het hof dat de voorzitter weliswaar naïef, maar niet ernstig verwijtbaar heeft gehandeld:

‘Het feit dat Peeters als voorzitter van het bestuur hoofdvantwoordelijke was binnen de stichting en dat zij de feitelijke werkzaamheden overliet aan Mutsemaker en, wat de financiële aspecten betreft, aanvankelijk afging op penningmeester Hurkmans is, achteraf gezien, naïef geweest, maar kan niet worden bestempeld als een zodanig onzorgvuldig handelen dat haar daarvan een ernstig persoonlijk verwijt valt te maken.’<sup>21</sup>

Zoals Borrius in haar noot bij dit arrest mijns inziens terecht opmerkt, lijkt de voormalig voorzitter hier weg te komen met een naïviteit waarmee een professionele, bezoldigde bestuurder in vergelijkbare omstandigheden niet zou zijn weggekomen.<sup>22</sup> Dit is wat hem betreft te rechtvaardigen:

‘De uitkomst is bovendien wenselijk om de vele vrijwilligers die (onbezoldigd) bestuurstaken verrichten het leven mogelijk te maken. Met de inzet en beschikbaarheid van dergelijke bestuurders zou het snel gedaan zijn als aansprakelijkheidsrisico’s om het minste op de loer liggen. Van de bestuurder/vrijwilliger kan niet dezelfde mate van kennis en betrokkenheid worden gevergd als van een beroepsbestuurder.’<sup>23</sup>

Dat van de onbezoldigde bestuurder een mindere mate van kennis en betrokkenheid verwacht mag worden, wordt bevestigd door de rechtbank Noord-Holland in een zaak over de bestuurdersaansprakelijkheid van een aantal voormalig bestuurders van een sportvereniging die ten onrechte geen garantie voor de afwezigheid van asbest hebben bedongen in een koopovereenkomst:

17 Hof Amsterdam 21 september 2010, RO 2010/80, «JOR» 2011/40 (*Stichting Freule Lauta van Aysma*), r.o. 4.32.

18 Hof Amsterdam, 21-09-2010, ECLI:NL:GHAMS:2010:BN6929, m.nt. prof. mr. J.B. Wezeman, punt 10.

19 HR 6 oktober 1989, ECLI:NL:HR:1989:AB9521, NJ 1990/286, m.nt. J.M.M. Maeijer (*Beklamel*).

20 Hof 's-Hertogenbosch 20 december 2011, ECLI:NL:GHSHE:2011:BU9066 (*Stichting Pragmat*), r.o. 4.6.4 en 4.6.5.

21 Hof 's-Hertogenbosch 20 december 2011, ECLI:NL:GHSHE:2011:BU9066 (*Stichting Pragmat*), r.o. 4.6.4 en 4.6.5.

22 Hof 's-Hertogenbosch 20 december 2011, ECLI:NL:GHSHE:2011:BU9066 (*Stichting Pragmat*), «JOR» 2012/103, annotatie Borrius, punt 13.

23 Hof 's-Hertogenbosch 20 december 2011, ECLI:NL:GHSHE:2011:BU9066 (*Stichting Pragmat*), «JOR» 2012/103, m.nt. Borrius, punt 14 en 15.

‘De rechtbank betreft bij haar beoordeling ook dat [de vereniging] ten tijde van het sluiten van de koopovereenkomst een niet-professionele sportvereniging was en het bestuur bestond uit onbezoldigde vrijwilligers. Deze omstandigheid beïnvloedt de mate van inzicht die [de vereniging] van haar toenmalig bestuurders [gedaagde1] en [gedaagde2] mocht verwachten bij het namens [de vereniging] aangaan van de overeenkomst. Of [gedaagde1] lid was van de bouwcommissie en of hij heeft deelgenomen aan de onderhandeling met [de vereniging] maakt deze beoordeling niet anders. Gedaagden hadden achteraf gezien als bestuurders van [de vereniging] de concept-koopovereenkomst kritisch moeten (laten) beoordelen. Maar, het namens [de vereniging] aangaan van de koopovereenkomst inclusief de garantieverklaring kan gezien de hiervoor genoemde omstandigheden niet als ernstig verwijtbaar worden aangemerkt.’<sup>24</sup>

Ook in een andere, recente, zaak was de onbezoldigdheid van de voormalig bestuurders schijnbaar een omstandigheid van groot belang. Deze kwestie draaide om drie voormalig bestuurders van een tennisvereniging, die ten behoeve van de bouw van een nieuw clubhuis een overeenkomst met een aannemer hebben gesloten en 95% van de aanneemsom in één keer hebben betaald, waarna de aannemer failliet is gegaan. De rechtbank Overijssel oordeelde dat de voormalig bestuurders weliswaar onzorgvuldig hadden gehandeld, maar niet zodanig onzorgvuldig dat hen daarvan een persoonlijk ernstig verwijt kon worden gemaakt. Belangrijk voor de rechtbank was daarbij – onder meer – dat de bestuurders hun bestuurstaken op vrijwillige basis verrichtten:

‘De rechtbank neemt als mitigerende omstandigheid ook in aanmerking het feit [gedaagden] onbezoldigde vrijwilligers zijn. Door de Tennisvereniging is niet gesteld noch is het de rechtbank anderszins gebleken dat het handelen van [gedaagden] was ingegeven met het oogmerk om zichzelf ten koste van de vereniging (persoonlijk) te verrijken of te bevoordelen. [Gedaagden] hebben, waar het het aangaan van de met Prima Blokhutten gesloten overeenkomst aangaat, weliswaar onzorgvuldig gehandeld maar hun handelen werd ingegeven door een besef van verantwoordelijkheid om – bij het ontbreken van animo onder de andere leden van de vereniging om deze kar te trekken – te voorzien in de dringende noodzaak tot vervanging van het oorspronkelijke clubhuis. Daarbij is ook door de Tennisvereniging niet weersproken dat dit grote persoonlijke offers van hen heeft gevergd, zoals een substantieel beslag op hun privétijd en de impact op hun gezinsleven.’<sup>25</sup>

Ook kende de rechtbank gewicht toe aan de omstandigheid dat de voormalig bestuurders niet voldoende juridi-

sche kennis hadden gehad om de gevolgen van de door hen gemaakte afspraken te overzien.<sup>26</sup>

## Tussenconclusie

Uit de voorgaande uitspraken en arresten kan een aantal conclusies getrokken worden.

Allereerst kan vastgesteld worden dat waar de onbezoldigdheid van de bestuurder wordt meegewogen als relevante omstandigheid bij de vaststelling van de aansprakelijkheid dit een relevante omstandigheid van aanzienlijk gewicht lijkt te zijn die maakt dat minder snel sprake is van ernstig verwijtbaar handelen. Hoewel de omstandigheid in geen van de genoemde gevallen de enige mitigerende omstandigheid is geweest, lijkt het wel steeds een belangrijke omstandigheid geweest te zijn, en één die door de rechtbank of het hof nadrukkelijk werd betrokken bij het uiteindelijke oordeel.

De onbezoldigdheid van de bestuurder lijkt van invloed te zijn op de mate van kennis en bekwaamheid die van deze bestuurder verwacht mag worden. Een zekere mate van naïviteit en een gebrek aan (juridische) kennis worden de onbezoldigde bestuurder schijnbaar sneller vergeven dan de bezoldigde bestuurder, zo blijkt uit het oordeel van de rechtbank inzake de Stichting Pragmat-zaak en uit de noot van Borruis bij dit vonnis. In zekere zin lijkt dit neer te komen op een aanpassing van de ‘maatman-bestuurder’ – de bestuurder die voor zijn taak berekend is en deze nauwgezet vervult – naast de lat waarvan het handelen van de bestuurder wordt getoetst.<sup>27</sup>

De achterliggende gedachte achter deze bescherming van de onbezoldigde bestuurder lijkt, zo volgt onder meer uit de aangehaalde uitspraak van de rechtbank Overijssel, te zijn dat de onbezoldigde bestuurder meer beschermd dient te worden dan de bezoldigde bestuurder. De onbezoldigde bestuurder heeft, zo lijkt de gedachte, onverplicht veel tijd gestopt in zijn of haar bestuursfunctie en een zekere naïviteit, dan wel een gebrek aan de benodigde (juridische) kennis, wordt deze bestuurder dan ook minder streng aangerekend.

In de literatuur lijkt deze benadering – waarbij de onbezoldigdheid van de bestuurder als relevante omstandigheid bij de vaststelling van de bestuurdersaansprakelijkheid wordt meegenomen – door een aantal auteurs te worden gesteund. Onder meer Borrius stelt, in haar reeds aangehaalde noot bij het Stichting Pragmat-arrest, dat men van de onbezoldigde bestuurder minder mag verwachten dan van de bezoldigde bestuurder. Dit is in haar optiek ook maatschappelijk gezien wenselijk, omdat het met de inzet van de onbezoldigde bestuurders in Nederland snel gedaan zou kunnen zijn als zij met dezelfde aansprakelijkheidsrisi-

26 Rb. Overijssel 23 oktober 2024, ECLI:NL:RBOVE:2024:5517, r.o. 5.15.

27 Asser/Rensen 2-III 2022/171; Huizink, in *GS Rechtspersonen*, art. 2:9 BW, aant. 26.2.2. Zie ook J. Postma, ‘De aansprakelijkheid van de onbezoldigde bestuurder van een (sport)vereniging’, *AV&S* 2024/32, onder 4.2.

24 Rb. Noord-Holland 20 april 2023, ECLI:NL:RBNHO:2023:5993, r.o. 4.11.

25 Rb. Overijssel 23 oktober 2024, ECLI:NL:RBOVE:2024:5517, r.o. 5.15.



co's geconfronteerd zouden kunnen worden als bezoldigde bestuurders.<sup>28</sup>

Ook Hendrikse geeft aan het zich te kunnen voorstellen dat een onbezoldigde bestuurder minder snel een ernstig verwijt te maken zal vallen dan een bezoldigde bestuurder. In zijn optiek zou het onredelijk kunnen zijn om de onbezoldigde bestuurder langs dezelfde maatstaf te leggen als de bezoldigde bestuurder omdat de onbezoldigde bestuurder in de regel ook andere bezigheden naast zijn bestuursfunctie verricht, en van hem dus niet mag worden verwacht dat hij zich op dezelfde wijze en met dezelfde mate van bekwaamheid inzet als een bezoldigde bestuurder. In die zin lijkt het dus meer de verminderde beschikbaarheid en niet per se de onbezoldigdheid te zijn die aan de aanpassing van de beoordelingsmaatstaf ten grondslag ligt. Andere auteurs zijn minder uitgesproken. Overes en Rensen geven aan dat het onbezoldigde karakter van een bestuursfunctie een rol kan spelen bij de beoordeling van de bestuurdersaansprakelijkheid, maar laten beiden in het midden of dit in hun optiek terecht is.<sup>29</sup>

De Groot lijkt een ietwat andere mening te zijn toegedaan. Hij kan zich weliswaar voorstellen dat het onbezoldigde karakter van de bestuursfunctie van een bestuurder van een not-for-profitstichting of -vereniging een rol kan spelen bij de vaststelling van de bestuurdersaansprakelijkheid, maar dan wel uitsluitend voor wat betreft kleine verenigingen en stichtingen die 'draaien op de steun van vrijwilligers' en bestuurd worden door vrijwillige bestuurders die wellicht eens per maand bijeenkomen. Wederom lijkt het, in ieder geval deels, de verminderde beschikbaarheid van de bestuurders, en niet per se het onbezoldigde karakter van de bestuursfunctie, te zijn die ten grondslag ligt aan de aanvullende bescherming die aan deze bestuurder geboden wordt. De Groot overweegt nadrukkelijk dat in alle andere gevallen de te hanteren maatstaf niet anders behoort te zijn dan die voor de bezoldigde bestuurder.<sup>30</sup>

### De onbezoldigdheid van de bestuurder als matigingsgrond

Dat de bestuurder van een not-for-profitstichting of -vereniging zijn werkzaamheden onbezoldigd verrichtte, wordt echter in een aantal gevallen ook juist niet als relevante omstandigheid bij de vaststelling van de bestuurdersaansprakelijkheid meegewogen, hoewel de (voormalig) bestuurders zich hierop wel hebben trachten te beroepen. In dit kader valt bijvoorbeeld te denken aan de zaak die draaide om het faillissement van de voormalige Stichting Steve Jobsschool in Breda, later (ironisch genoeg) Stich-

ting Perpetuum geheten. De curator stelde de drie formeel bestuurders, en de directeur als feitelijk beleidsbepaler, persoonlijk aansprakelijk op grond van de Beklamel-norm.<sup>31</sup> De curator verweet de bestuurders respectievelijk beleidsbepaler in dit verband dat zij, terwijl de benodigde financiering duidelijk ontbrak, toch door waren gegaan met de start van de school en daarvoor financiële verplichtingen aan waren gegaan. Onder meer de penningmeester trachtte zich te disculperen en stelde dat hem geen ernstig verwijt kon worden gemaakt, onder meer omdat hij zijn werkzaamheden onbezoldigd verrichtte en zijn kwaliteiten niet lagen op het financiële vlak. Tevergeefs. Het hof oordeelt dat de penningmeester aansprakelijk is en houdt voorts in het oordeel over de penningmeester geen enkele rekening met de aangevoerde omstandigheid dat hij zijn werkzaamheden onbezoldigd had verricht.<sup>32</sup> Het hof overweegt onder meer:

'Het hof overweegt dat een bestuurder zich er ter disculpatie van onbehoorlijk bestuur niet op kan beroepen dat hij het inzicht en de bekwaamheid miste die van een bestuurder redelijkerwijs kan worden verwacht. De aanvaarding van de positie als bestuurder – ook al is het voornemen om dat slechts tijdelijk te doen – brengt met zich dat de bestuurder er in deze zin voor in staat dat hij op zijn taak berekend is.'<sup>33</sup>

Wel oordeelt het hof in dezelfde Stichting Perpetuum-zaak, in een vervolgarrest dat met name op het door de bestuurder gevoerde matigingsverweer zag, dat de onbezoldigdheid tot matiging van de door de bestuurder te betalen schadevergoeding dient te leiden. Het oordeelt hiertoe:

'Het feit dat voor aansprakelijkheid niet relevant is dat een bestuurder zijn taken onbezoldigd heeft uitgevoerd, zoals de curator aanvoert, neemt niet weg dat deze omstandigheid wel relevant is voor de beoordeling of toekenning van volledige schadevergoeding kennelijk onaanvaardbare gevolgen heeft. Gelet op de hiervoor weergegeven omstandigheden is het hof van oordeel dat toekenning van volledige schadevergoeding in de gegeven omstandigheden, met name de omstandigheden dat [geïntimeerde 1] en [geïntimeerden 2 en 3 c.s.] hun taken onbezoldigd hebben uitgevoerd, dat zij niet het oogmerk hebben gehad de stichting te benadelen of zichzelf te bevoordelen, en dat zij van hun handelen geen voordeel hebben gehad, tot kennelijk onaanvaardbare gevolgen zou leiden voor [geïntimeerde 1] en [geïntimeerden 2 en 3 c.s.]. Het hof matigt de schadevergoeding daarom met 25% tot € 71.540,85.'<sup>34</sup>

28 Hof 's-Hertogenbosch 20 december 2011, ECLI:NL:GHSHE:2011:BU9066 (*Stichting Pragmat*), «JOR» 2012/103, m.nt. Borrius, punt 14 en 15.

29 A. Hendrikse, 'Bestuurdersaansprakelijkheid in de notforprofitsector: van liefdewerk, oud papier, de dingen die voorbijgaan'; C.H.C. Overes, 'Aansprakelijkheid van stichtingsbestuurders; bestuurders opgelet!', *Ondernemingsrecht* 2015/103 en Asser/Rensen 2-III 2022/169.

30 H. de Groot, 'Bestuurdersaansprakelijkheid (*Recht en Praktijk* nr. ONR2)', Deventer: Wolters Kluwer 2021, p. 343.

31 HR 6 oktober 1989, ECLI:NL:HR:1989:AB9521, NJ 1990/286, m.nt. J.M.M. Maeijer (*Beklamel*).

32 Hof 's-Hertogenbosch 11 december 2018, ECLI:NL:GHSHE:2018:5184 en ECLI:NL:GHSHE:2018:5184, m.nt. mr. J.M.A. Wintgens-van Luijn.

33 Hof 's-Hertogenbosch 11 december 2018, ECLI:NL:GHSHE:2018:5184 en ECLI:NL:GHSHE:2018:5184, m.nt. mr. J.M.A. Wintgens-van Luijn, r.o. 6.6.3.

34 Hof 's-Hertogenbosch 25-06-2019, ECLI:NL:GHSHE:2019:2269, r.o. 9.9.6 t/m 9.9.9.

In haar annotatie overweegt Wintgens-van Luijn, onder verwijzing naar Wezeman en Overes, dat het hof hier in haar optiek terecht de onbezoldigdheid van de bestuurders geen rol heeft laten spelen bij de vaststelling van de aansprakelijkheid.<sup>35</sup>

### De onbezoldigdheid van de bestuurder van een stichting of vereniging kan aanleiding zijn tot matiging

Op soortgelijke wijze oordeelde de rechtbank Rotterdam in een zaak over onverschuldigde overboekingen van een vereniging naar een stichting.<sup>36</sup> De bestuursvoorzitter, die de overboekingen had verricht, verschijnt niet en wordt bij verstek veroordeeld. De secretaris verschijnt wel en stelt zich (onder) meer op het standpunt dat haar geen ernstig verwijt te maken valt omdat zij niet van de overboekingen wist, zich slechts bezighield met het op vrijwillige basis organiseren van jeugdactiviteiten en nooit bestuurlijke of secretariële werkzaamheden heeft verricht. De rechtbank gaat aan dit verweer voorbij. Wel oordeelt zij dat het door de secretaris gestelde moet leiden tot matiging van de schadevergoeding:

‘Door [gedaagde 3] zijn voor een beroep op matiging geëigende feiten en omstandigheden aangevoerd. De rechtbank neemt in aanmerking dat [gedaagde 3] haar werkzaamheden voor de volkstuinvereniging onbezoldigd en op vrijwillige basis heeft verricht. Gesteld noch gebleken is dat zij op enigerlei wijze persoonlijk gewin heeft nagestreefd of verkregen. Mede in aanmerking genomen dat de ernst van de gevolgen in geen verhouding staat tot het haar te maken verwijt, is de rechtbank van oordeel dat toekenning van volledige schadevergoeding leidt tot kennelijk onaanvaardbare gevolgen, niet alleen voor [gedaagde 3] maar ook ten opzichte van de bereidwilligheid van vrijwilligers in het verenigingsleven in het algemeen.’<sup>37</sup>

De rechtbank onderbouwt haar matigingsoordeel ten dele met een onpersoonlijk argument, namelijk dat een volledige veroordeling ‘onaanvaardbare gevolgen’ zou hebben voor de bereidwilligheid van vrijwilligers om in een bestuur plaats te nemen.

### Tussenconclusie

Het onbezoldigde karakter van de bestuursfunctie van de bestuurder van een not-for-profitbestuurder wordt dus ook geregeld niet als relevante omstandigheid bij de vaststelling van de bestuurdersaansprakelijkheid meegewogen, maar

pas daarna, ná de vaststelling van de aansprakelijkheid, als matigingsgrond ex art. 6:109 BW meegenomen bij de vaststelling van schadevergoeding.<sup>38</sup>

Dat de onbezoldigdheid van de bestuurder niet per se bij de vaststelling van de aansprakelijkheid, maar wél bij eventuele matiging van de door de bestuurder te betalen schadevergoeding van belang is, is een opvatting die in de literatuur wordt onderschreven. Onder meer Wintgens-van Luijn, Veenstra, Rosielle en Wezeman, in zijn noot bij de reeds aangehaalde *freule-affaire*, menen dat de onbezoldigdheid van de bestuurder een omstandigheid is die bij de vaststelling van de aansprakelijkheid van de bestuurder geen rol behoort te spelen, maar wel tot matiging op grond van art. 6:109 BW zou moeten kunnen leiden.<sup>39</sup>

Rosielle overweegt hierover, in haar noot bij het reeds aangehaalde *Stichting Perpetuum*-arrest:

‘Bestuurders van rechtspersonen willen die functie nog weleens aanvaarden zonder daarbij rekenschap te geven van de wettelijke verantwoordelijkheden die komen kijken bij een dergelijke taak. Het gaat daarbij vaak om personen die zich op vrijwillige basis inzetten voor rechtspersonen met een charitatief doeleinde. Deze vrijwilligers verrichten hun bestuurstaken onbezoldigd én zonder ervaring of bekendheid met de aansprakelijkheidsrisico’s. Voor de vaststelling van aansprakelijkheid van dit soort bestuurders dragen voormelde omstandigheden in de regel niet bij aan vermindering van die aansprakelijkheid. Of een bestuurder zijn of haar werkzaamheden onbezoldigd heeft uitgevoerd en of hij of zij voldoende financiële draagkracht heeft, speelt geen rol. Dit kunnen echter wel relevante omstandigheden zijn bij de vraag of de omvang van de schadevergoeding moet worden gematigd in de zin van art. 6:109 BW. In de onderhavige uitspraak is daarvan sprake.’<sup>40</sup>

Onder meer Postma en Overes menen daarentegen dat het één het ander niet behoeft uit te sluiten; de onbezoldigdheid van een bestuurder kan een omstandigheid zijn die zowel bij de vaststelling van de aansprakelijkheid als bij de beoordeling van een eventueel matigingsverweer van belang kan zijn.<sup>41</sup>

### Conclusie

Dát het onbezoldigde karakter van de bestuurder van een not-for-profitstichting of -vereniging een omstandigheid is die kan maken dat aan deze bestuurder een zekere mate

35 Hof 's-Hertogenbosch 11 december 2018, ECLI:NL:GHSHE:2018:5184 en ECLI:NL:GHSHE:2018:5184, m.nt. mr. J.M.A. Wintgens-van Luijn, punt 10.

36 Rb. Rotterdam, 28 juni 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:9351, m.nt. S.C.M. van Thiel.

37 Rb. Rotterdam, 28 juni 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:9351, m.nt. S.C.M. van Thiel, r.o. 4.28.

38 Zie bijvoorbeeld Hof Arnhem-Leeuwarden 29 augustus 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:7516, r.o. 4.15.

39 Getuige de wenk van Veenstra bij Rb. Overijssel 23 oktober 2024, ECLI:NL:RBOVE:2024:5517; Hof Amsterdam, 21 september 2010, ECLI:NL:GHAMS:2010:BN6929, m.nt. prof. mr. J.B. Wezeman, punt 11.

40 A. Rosielle, ‘Onder welke omstandigheden bestaat ruimte voor matiging van schadevergoeding in de zin van art. 6:109 BW in geval van bestuurdersaansprakelijkheid?’, *RI* 2019/71 (*Wenk*).

41 C.H.C. Overes, ‘Aansprakelijkheid van stichtingsbestuurders; bestuurders opgelet!’, *Ondernemingsrecht* 2015/103; J. Postma, ‘De aansprakelijkheid van de onbezoldigde bestuurder van een (sport)vereniging’, *AV&S* 2024/32, onder 4.3.

van aanvullende bescherming toekomt in het kader van bestuurdersaansprakelijkheidsprocedures lijkt, zo blijkt reeds uit een inventarisatie van de relevante rechtspraak en literatuur, wel vast te staan. Op de vraag hoe deze bescherming het best vormgegeven kan worden, lopen de meningen echter uiteen.

In de praktijk blijkt dat rechters het feit dat de bestuurder van de not-for-profitstichting of -vereniging zijn taak onbezoldigd verrichtte, ofwel laten meewegen als relevante omstandigheid bij de vaststelling van de aansprakelijkheid van de bestuurder – hetgeen in zekere zin een aanpassing van de maatstaf van de ‘maatman-bestuurder’ inhoudt – ofwel de onbezoldigdheid in het kader van een eventueel matigingsverweer een rol laten spelen. In een kleine meerderheid van de gevallen lijkt vooralsnog voor het eerste gekozen te worden. In de literatuur wordt deze benadering echter door een aantal auteurs nadrukkelijk van de hand gewezen. Onder meer Rosielle en Wintgens-van Luijn, alsook Wezeman menen dat het feit dat de bestuurder zijn werkzaamheden onbezoldigd verrichtte, pas in het kader

van een eventueel matigingsverweer een rol kan spelen. Dit lijkt deels ingegeven door de gedachte dat het aan de bestuurder, ook de onbezoldigde bestuurder, is om zich bij het aanvaarden van zijn bestuurderschap ervan te vergewissen dat hij de daarvoor benodigde kennis en kunde in huis heeft en bereid en in staat is de nodige tijd aan zijn bestuursfunctie te besteden. De bestuurder die zijn taak aanvaardt zonder deze goed te kunnen vervullen, zo lijkt de gedachte van deze auteurs te zijn, kan zijn onkunde niet als verweer tegen bestuurdersaansprakelijkheid zelf gebruiken, maar pas in het kader van een matigingsverweer opbrengen. Of die opvatting in de komende jaren door rechters zal worden overgenomen, zal nog moeten blijken.

*Dit artikel is afgesloten op 8 mei 2025.*

### Over de auteur

**Mr. L. (Lisanne) Meijerhof**

Advocaat bij DVDW Advocaten.